

Біле Братство на зразок інших оккультних об'єднань давало своїм прихильникам почуття елітарності, пояснюючи життєві негаразди "зіпсованістю" світу. Не випадково оккультизм зазнавав злету саме в періоди великих суспільних криз і потрясінь. Сама назва "група посвячених" вказує на "обраність", елітарність, виключне право володіння істиною білобратчиків. Звідси й виникає розмежування з "непосвяченими", поділ світу за ознакою "свій-чужий" ("юсмалянин"- "неюсмалянин").

Таким чином, вчення Великого Білого Братства можна формально визначити як синтетичне, при створенні якого використано складові окремих релігійних та позасповідних теорій, насамперед теософії, індуїзму та християнства. Лідери Братства, претендуючи на універсальність власної доктрини, намагались не тільки здійснити синтез всіх існуючих релігій, а й на відміну від переважної більшості культів послідовно втілювали на практиці основну ідею теософів - поєднання релігії з наукою.

Світоглядна концепція Братства об'єктивно стала проявом домінування і послідовної реалізації модернізованих постулатів "східного" оккультизму. Індуїзм та християнство виконували в доктрині Братства роль зовнішнього прикриття, про що свідчить легкість, з якою Кривоногов згодом відмовлявся від їх догматів.

Послідовна тенденція зменшення впливу на вчення Братства елементів індуїзму в напрямі посилення значення християнства лише відображує еволюцію форм (від теософії до християнського гностицизму в межах єдиної оккультної традиції).

С.Пилипенко * (м.Київ)

РЕЛІГІЙНИЙ ЧИННИК В ПОЛІТИЧНОМУ ЖИТТІ США

Демократична реальність в США проявляється у тому, що більшість американців виводять свої цінності і погляди з біблейської традиції. Релігія була і є цією основою, на якій будувалася вся система американського життя.

Американський досвід показав, що американська демократія не тільки виникла із заснованої на релігії віри, але й продовжує залежати від цієї віри. Політика одержує свої напрямки від культури, яка є смислом релігійного дійства.

---

* Пилипенко Світлана - аспірантка кафедри релігієзнавства Національного університету ім.Т.Шевченка.

Культурний смисл сформульований моральними цінностями та інститутами суспільства. Для більшості американців такі моральні цінності невід'ємні від релігійної віри. Можливо навіть це характерно не тільки для більшості, але й для всіх американців незалежно від їхніх релігійних вірувань. Принаймні, називається це іудео-християнською етикою, чи християнством, чи діючими соціальними цінностями, чи громадянською релігією, все це є динамікою релігії, яка надає перспективи об'єднання нації. Американці вважають, що релігійний характер держави полягає виключно в релігійних віруваннях окремих громадян і в відповідності їхньої поведінки цим віруванням. Вони поділяють думку, що загальне визнання християнства є одним з головних джерел їхнього національного процвітання, і що вони як нація - обранці Божі. Можна сказати, що в Америці немає більш глибокого і поширеного переконання, ніж думка про їх виключність. Кожний народ має свій образ Бога, і американці не є в цьому випадку винятком. Вони раціоналізували Бога, як багато інших ідей. Як оптимісти, вони наполягали на Його прихильності до них і всюди знаходили прояви її. Бог схвалював матеріальний успіх як винагороду за доброчесність, енергію та бережливість.

Два століття після завершення реального впливу пуританізму не змогли розчинити його спадщину, яка полягала в повазі до особистості і гідності людини, у визнанні безсумнівного примату розуму, прихильності до принципів, а не до особистостей, у доктрині уряду, який управляє згідно з договором на принципах духовного і морального демократизму. Все це разом з моральною спрямованістю пуританізму, з його постійними пошуками спасіння душі, з його пристрасстю до правди і справедливості і з його підпорядкуванням матеріального духовному, надовго зберегло вплив на мирський світогляд і після того, як були забуті його теологічні і метафізичні догми.

Таким чином, традиційні цінності дуже живучі в Америці. Релігія дає обґрунтування системі цінностей, яка склалася в США. Уряд США розглядає релігію, як невід'ємний атрибут американського способу життя.

В США завжди існувала і існує явна тенденція до теологізації політики. В цій країні демонстрація релігійності є необхідним атрибутом і окремих політиків, і політичних угруповань (будь-який претендент на виборну політичну посаду повинен відверто заявити про свою належність до певного віросповідання, в обох палатах Конгресу є свої капелани, які читають молитви під час відкриття засідань тощо).

З іншого боку, в Америці спостерігається також і тенденція до політизації релігії. При цьому в сучасних умовах релігійні діячі входять у контакт з політикою, переслідуючи навіть і не стільки егоїстичні, "вузьковідомчі цілі". Це насамперед контакти, які викликані необхідністю вирішення невідкладних глобальних проблем (запобігання термоядерної війни, захист навколишнього середовища тощо), а також фундаментальних проблем, які виникають у межах самих США.

Ставлячи перед собою такі завдання, теологи таким чином займають активну позицію щодо політики і суспільства в цілому. Цій позиції насамперед властива критичність. Характерно, що такі крайні і багато в чому протилежні одна одній течії сучасного християнства, як консервативна і радикальна, виявляються єдиними в переконанні, що теперішній світ зазнав "духовного фіаско". Але активність теологів не обмежується критикою, все частіше з їхніх вуст лунають заклики до зміни нинішнього стану справ.

"Роль теології щодо її соціального контексту, пише Д.Форестер, - полягає в її трансформації, а не в її пасивному прийнятті" [D.V.Forester. Theology and Politics. - Oxford. - N-Y, 1988. - p.67]. Далі він зазначає, що без теологічного моменту політика зводиться до голої гонитви за владою, гонитви, яка не має ніякої високої мети, до простої сутички між індивідуальними і колективними інтересами.

Одним з найважливіших шляхів впливу теології на політику є вплив традиційних релігійних інституцій, і насамперед їхнього керівництва, на політичних керівників. Так, наприклад, релігійність Р.Рейгана протягом багатьох років істотно підтримувалась і спрямовувалась фундаменталістами, зокрема, таким типовим фундаменталістським напрямом, як очолений священиком Дж.Фолуелом, людиною відверто політично орієнтованою.

Відомий англійський церковний діяч, колишній голова християнської місії Д.Едвардс, звертаючись до своїх європейських колег, ставить їм у приклад становище церкви в США і закликає їх підтримувати найтісніший зв'язок з політикою (а також з світською мораллю і наукою), тому що тільки на цьому шляху, на його думку, можна істотно поширити свою популярність [D.J. Edwards. The Future of Christianity. - L., 1987. - p.99].

Американські дослідники релігії виділяють вісім каналів залучення теологів у політику: 1) участь духовенства у суспільних дебатах щодо різних питань, лобування на користь того чи іншого законопроекту, місцевих муніципальних постанов і конституційних доповнень; 2) союз з офіційними особами з

метою впливу на їхню політичну поведінку (прямо чи посередньо); 3) публічні дії духовенства з метою звернути увагу на недоліки в політичній системі. Наприклад, участь Мартіна Лютера Кінга в маршах, демонстраціях на захист громадянських прав у 1960 році; участь братів Беріганів, Філіпа і Даніеля, в антив'єтнамському русі; 4) лідерство в організованих релігійно-політичних рухах щодо соціально-політичних питань. Так, Дж.Фолуел заснував "Моральну більшість" у 1979 році і Федерацію Визволення у 1986 році; 5) активна підтримка чи опозиція духовенства стосовно кандидатів на вищі посади. Наприклад, декілька баптистських пасторів у Північній Кароліні активно брали участь у кампанії щодо переобрання сенатора Джессі Хелмса у 1984 році. В ці ж роки багато хто з баптистських священників підтримував кандидата в президенти Дж.Джексона; 6) непряма підтримка чи опозиція духовенства щодо кандидатів на відповідальні посади за допомогою громадських виступів і заяв. Наприклад, публічна критика кандидата в президенти Дж.Фераро Нью-Йоркським архієпископом О'Коннором у розпал передвиборчої кампанії; 7) призначення духовенства на громадські посади. Жоден американський священник не запрошувався на різні офіційні посади так часто, як отець Теодор Хезбург, президент Нотр-Дамського комітету щодо громадських прав і комітету стосовно вивчення еміграційної політики; 8) обрання духовних осіб на політичні посади. Сотні протестантських проповідників працювали в Конгресі США з часу заснування країни.

Разом з цим, треба врахувати й те, що у теперішній час посилюється релігійний вплив на політику через маси віруючих чи людей, які здатні стати віруючими. Для цієї мети вибираються категорії людей, які обдаровані відповідними якостями - відкритістю для релігії, схильністю до глибоких містичних почуттів, зацікавленістю щодо змін існуючого стану справ тощо. У цьому зв'язку спостерігається одверта тенденція до посилення орієнтації на найрізноманітніші категорії знедолених, тому що, як зазначають деякі дослідники, саме серед знедолених народжується постсучасний світ. Відбувається неначе повернення до ранньохристиянських цінностей і орієнтацій.

У США також спостерігається і тенденція до автономізації релігії. Ця тенденція стосується, насамперед, інституціонального боку справи, тобто виявляється не тільки у відокремленій релігії від політики в цілому, скільки у відокремленні церкви від держави. Останнє не збігається з першим, більше того, як показують численні дослідження, політична активність церкви

звичайно тим більше, чим менше церква залежить від держави. Можна стверджувати, що США - надзвичайно релігійне суспільство. Це є результатом розвитку унікальної системи розділення церкви і держави, яка спорудила правову стіну між інституційними церквами і офіційними державними органами, одночасно усвідомлюючи певну роль релігії в суспільстві і стимулюючи її.

ДО 2000-РІЧЧЯ РІЗДВА ІСУСА ХРИСТА

С.Валах^{*} (м.Київ)

ДУАЛІСТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ КУМРАНУ В КОНТЕКСТІ ХРИСТІЯНСЬКОГО СВИТОГЛЯДУ.

Кумранська община есеїв належить до релігійних сект Палестини II ст. до н.е.- I ст. н.е. Вона виникла в лоні іудаїзму і тісно пов'язана з іудейською релігією. Про це свідчить духовна бібліотека общини та суворе дотримання закону Мойсея її членами. Щоб наблизитись до розуміння природи і сутності кумранства, варто не тільки врахувати цілком закономірні риси його подібності з офіційним чи нормативним іудаїзмом, але зазначити відмінності, що існували між ними. Ці відмінності визначилися в соціальному і релігійному відокремленні кумранської общини від іудейського суспільства і відобразились у пустельному, подібному до чернечого способі життя, відмові від участі у храмовому культі, специфічному ритуалі омовінь, відмінному від усталеного обряді поховання, у використанні особливого сонячного календаря. Все це свідчить водночас і про специфіку ідеологічних поглядів членів кумранського братства. Важко сказати, чи збереглася до сьогодні теологічна система кумранського світогляду, оскільки суттєві її елементи передавалися усно і не записувалися (у сувоях такі записи не зустрічаються).

---

^{*} Валах Світлана - аспірантка кафедри релігієзнавства Національно-го університету ім.Т.Шевченка.